

Oponentský posudek magisterské diplomové práce:

Autor/ka: **Bc. Michaela Dvořáková**

Název: **Hrad Týřov. Jeho někdejší význam, hmotná kultura a stavební podoba.**

Obor: archeologie, Ústav pro archeologii, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Jan Klápště, CSc.

Oponent/ka: Mgr. Jana Mazáčková, Ph.D.

Posudek:

Předložená magisterská diplomová práce si klade za cíl posoudit někdejší význam hradu Týřova, jeho hmotnou kulturu a stavební podobu. Diplomantka získala podle vlastního popisu poměrně kvalitní dokumentaci terénních situací a artefakty nebo ekofakty s nálezovými okolnostmi. Jejich kvantitu určuje na 300 beden nálezů z hradu, která byla při zpracování snížena na nálezy ze sond, které vytvářejí 5 řezů rekonstruovaných podle položených a dokumentovaných sond označených římským číslováním na horním hradě. Již se ale nedovídáme, kolik z celkového objemu nálezů bylo nakonec zpracováno.

Diplomantka strukturuje práci na textovou a obrazovou. Stran textu je 51 (s. 8-58). Přílohy člení na mapy, plán, řezy, Přílohy, Tab., Obr. Celkem se jedná o 20 stran nestránkovaných příloh s různým typem označením, ale s odkazy v textu.

Práce je členěna do kapitol a subkapitol velice přehledně. Náplň jednotlivých kapitol je v některých případech jen shrnutím dosavadního bádání, ve kterém se neznalý čtenář problematiky jen velmi ztěžka orientuje, především kapitola o stavebně historickém průzkumu.

Na základě dostupné literatury a edicí pramenů popisuje diplomantka dějiny hradu Týřova. V dějinách hradu uvádí „klidné“ 16. století, kdy je důležitá jen zmínka o pustém Týřově z roku 1575, obdobně působí i vyhodnocení horizontu keramiky ze 16. století (s. 10, 48).

V kapitole Hrad v krajině je položena základní otázka: „Proč tento hrad v takovéto podobě vznikl právě tady?“ A odpovědi nachází v pojetí krajinné archeologie. V popise přírodního prostředí je zahrnuta geomorfologie, klima a vegetace včetně rekonstruovaného vegetačního pokryvu. Diplomantka přebírá rekonstruovaný vegetační pokryv a neřeší otázku odlesnění hradního kopce z provozních, surovinových a vojensko-strategických důvodů. Geografické termíny jako okolí hradu blíže nespecifikuje. Geologická a pedologická situace je popsána jako zdroje surovin pro stavbu a půda. Podle slov diplomantky „Důležitou podmínkou pro nějaké přežití a přísun potravy byla vhodná zemědělská půda.“ Diplomantka počítá se zemědělským zázemím hradu v dosažitelné vzdálenosti 25-30 km a vyjmenovává v kapitole Zázemí 4.2. služebné vesnice hradu. Na s. 34 rozvádí tuto myšlenku dále, že „královské hrady své vlastní zázemí ve smyslu polí neměly, a proto je důležité zaměřit se na zázemí ve formě vesnic“. Tím analýzu končí. Těžební a výrobní areály v okolí hradu existují, dokládá těžbu suroviny pro výrobu vápna, těžbu rtuti. I když jsou areály podchycené na základě DMR 5G a vyobrazeny na mapě č.2, diplomantka na ni neodkazuje. Zázemí hradu (kap. 4.2.) rozlišuje diplomantka na zázemí přímo na hradě a zázemí v pojetí osídlení správně a hospodářsky spadajícího pod hrad, tedy služebné vesnice, které jsou evidovány podle písemných pramenů, kdy se první zmínka objevuje až k roku 1313. K analýze mapy č. 1 v subkapitole 4.2.3 (s. 33) jako „site catchment analyses“ se objevuje jen obrácené tvrzení jako v části o morfologii, že Křivoklátská vrchovina nabyla vhodná oblast pro zázemí hradu, a proto je hospodářské zázemí SZ od Týřova. Manský systém (kap. 4.2.4) není mapově vyjádřen a jsou jen na základě Sedláčkovy analýzy jmenovány lokality.

V této velké kapitole 4 Týřov v krajině by se hodilo vyhodnotit širší oblast regionu (od Čilé nebo Skryjí po Branov) v povodí Berounky a zjistit všechna vhodná místa pro založení hradu s dobrým geomorfologickým umístěním a výhledem do krajiny včetně kontroly toku Berounky (viditelnost

z hradního areálu a jím kontrolovaný prostor). Obecné závěry jako úvody do problematiky diplomátka uvádí v subkapitole 4.4 Volba stanoviště. Analýza antropogenních reliktnů v krajině mohla být rozšířena také na širší oblast než na samotné okolí hradu v dosahu alespoň překračující 1 km východně a jižně od hradu viz. mapa č. 2 a subkapitola 4.3 o Infrastruktuře především cestách. Nakonec diplomátka na základě v literatuře dostupných definic hradu např. podle J. Musila (2006) dochází k tomu, že Týřov je hradem (s. 39).

Kapitola 5 se konečně věnuje souboru materiálu z archeologického výzkumu horního hradu Týřova. Jedná se materiál ze 12 sond, u kterých není proveden základní popis terénní situace a odkaz na řez. Ze sond není kvantifikován archeologický materiál ani není blíže popsáno nic o jeho původu, výjimkou je materiál z tzv. kapes. Následné provedení analýz chybí. Navazuje kapitola 6 Chronologie týřovského materiálu, která uvádí důvod nezpracování sondy III a IV. Sonda XVI s nejdůležitější vrstvou 4 – „spáleniště se zuhelnatělými trámy, mazanicí a pískovcovými kvádry a kameny“ (vrstva leží na skalním podloží). Vrstva obsahovala keramiku, kterou diplomátka řadí na základě zduřelých okrajů do první poloviny 13. století a podle dendrodata prodloužuje její výskyt k roku 1266 (patrně podle analýzy dubového překladu nad okénkem věžového paláce v JV-zdi přízemí, strom skácen po roce 1262 (Kyncl – Vrbová 2002, 687-689; Kyncl 2005, 90). Z toho čtenář vyvodí jasný závěr: Keramika v zánikové vrstvě věžového paláce představuje materiál z poloviny 13. století ve výplni objektu z druhé poloviny 13. století, a proto je tento výskyt keramiky prodloužen k době výstavby tohoto objektu, která je teda i logicky dobou zániku tohoto plochostropého paláce, kdy destrukční vrstvy nad vrstvou 4 představují další 3 zborcená patra, které uzavírají zjištěnou archeologickou situaci (viz. Příloha č. 1). I když autorka dále píše, že můžeme definovat pouze nejstarší horizont keramiky, proč zároveň nedefinuje nejmladší keramiku z této vrstvy a upíná se k dendrodatu. Starší keramický materiál mohl být klidně výplní stropů a do zánikového horizontu se dostal např. prohořením dřevěných konstrukcí a smíchal se s mladším materiálem, hypotéz může být daleko více. Pokud nebude jasně definováno a kvantifikováno početní zastoupení jednotlivých keramických tříd a okrajů v návaznosti na tvary nádob nelze bezpečně hovořit o vytvořené chronologii natož o nejstarším horizontu keramiky z hradu Týřova z odkryté archeologické situace. Dále sonda XVII má natolik promíšené vrstvy, že se je nevyplatí ani zpracovávat, protože jen stopově obsahují keramiku nejstaršího horizontu. Čtenář opravdu nedokáže vyčíst, kolik materiálu nakonec bylo vyhodnoceno. Analýza keramiky sklouzává k definování nejstaršího horizontu, a to na základě následující metodiky: již definovaná skupina nejstarší keramiky – zduřelých okrajů musí být vysokého početního zastoupení ve vrstvách, pokud je procentuální zastoupení nízké diplomátka situaci nezpracovává (s. 44).

Kapitola 7 Rozbor artefaktů zahrnuje rozbor keramiky (subkapitola 7.1) rovnou definovaný do chronologických horizontů, sklo (subkapitola 7.2) jen se základním popisem 3 nálezů dutého skla a 2 zlomků okenních terčíků. Dále je zpracovávána skupina kovových předmětů (subkapitola 7.3). Diplomátka uvádí, že nemohla zpracovat kovové artefakty, protože ty byly nedostupné z důvodu katalogového zpracování (s. 49, kap. 7.3). Soubor kovových artefaktů byl omezen jen na hřebíky (šindeláky, hřebíky s T hlavou a neurčitelná stavební kování). Diplomátka neuvádí jedinou kvantifikaci ani její prostorové vyjádření např. kumulace hřebíků. Jen velice omezený slovní popis jako „z prostor sond ... pochází houba a zlomky kovářské strusky“. Z jakých sond a jak stratifikovaných uloženin už nezmiňuje.

Zpracované horizonty keramiky nejsou tedy postaveny na analýze terénu a samotného keramického materiálu. Využívají především okolních zpracovaných souborů a základních průvodních tvarů charakteristických pro již definovaná období. Z práce není zřejmé, jak diplomátka došla k datování vrstev v interiéru donjonu nebo věžového paláce. Práce neuvádí jediný graf, kvantifikační tabulku ani přehled terénní situace. Nevyhodnocuje terén, a pokud k tomu dochází např. sonda XVI, tak velice svérázným způsobem, destrukce (bez popisu - patrně jen kamenité) mají představovat jednotlivé úrovně podlah plochostropého věžovitého paláce. Poskládané řezy nemají popis vrstev v uváděných

Přílohách Řez 1-5 a ani v textové části. Výjimkou je profil sonda XVI. Čtenář nemá základní přehled o zpracovávané situaci, jen o závěrečné popisné analýze odkazující na kresebné tabulky s okraji keramických jedinců.

Naplnění názvu práce: Stavební podoba je provedena na základě dostupné literatury, především provedených SHP. Význam hradu se objevuje v kapitole o dějinách hradu a mírně se ho týká kapitola hrad v krajině. Zpracování hmotné kultury představuje nejslabší část předložené práce, např. u nekeramických artefaktů sklouzává diplomatka jen k popisům artefaktů a nijak je dále nehodnotí. Přitom autorka velice dobře chápe význam analýz a jejich obecná východiska (viz. s. 40-41).

Otázky:

Kolik bylo celkově zpracovaného materiálu?

Proč nejsou vyhodnoceny terénní situace?

Proč není vyhodnocena keramika na základě terénních situací? Jaký systém pro zpracování diplomantka zvolila?

Proč nejsou analyzovány vhodné soubory ze zásypů (tzv. kapes) nebo provozních vrstev a uvedena k tomu analýza s popisem a není k tomu jakákoliv jiná obrazová dokumentace (kromě tabulek s okraji), tabulky, kvantifikace a základní statistika zpracování keramiky?

Hodnocení: dobře

Mgr. Jana Mazáčková Ph.D.

Ústav archeologie a muzeologie, Filozofická fakulta, Masarykovy univerzity, Brno